

Dit is niet rechtvaardig

12 rechtszaken die Nederland bezighielden – Aisha Dutrieux

Iedereen heeft een mening over de grote rechtszaken. Aisha Dutrieux werkte zestien jaar in de rechtspraak, onder meer als rechter en raadsheer, en kent zulke zaken van binnenuit. In dit boek bespreekt ze twaalf zaken uit het nieuws vanuit die ervaring: hoe het er in de rechtszaal en de raadkamer aan toegaat, en waarom een uitspraak soms zo anders uitvalt dan het publiek verwacht.

Spectrum, oktober 2026, 248 bladzijden, ISBN 978 90 00 40488 9. Elk hoofdstuk staat op zichzelf en telt veertien tot twintig bladzijden. Deze lesbrief is voor een les zonder bezoek van de schrijver: één hoofdstuk is genoeg en de docent hoeft geen jurist te zijn. Alles wat de leerlingen nodig hebben staat in de aangegeven bladzijden; de rest geeft deze lesbrief.

Waarom dit hoofdstuk

Hoofdstuk 12, **de mondkapjesdeal** (blz. 207–224). Iedereen kent Sywert van Lienden, en bijna iedereen heeft een oordeel: hij zei ‘om niet’ mondkapjes te regelen voor de zorg en werd er miljonair van. Maar is het strafbaar? De civiele rechter veroordeelde hem tot betaling van 20,7 miljoen euro aan de stichting, en wees tegelijk de claim van de Staat af. De strafzaak voor oplichting loopt nog. Het hoofdstuk zit precies op de breuklijn tussen wat iedereen voelt en wat de wet vereist. Dat maakt het de beste zaak uit het boek om over te debatteren.

Past bij maatschappijleer, maatschappijwetenschappen, filosofie, economie (stichting tegenover bv) en Nederlands (debat, betoog). Eén lesuur als er thuis is gelezen; anders een blokkuur.

De zaak loopt nog. Het boek beschrijft de stand van najaar 2026. Kijk vóór de les op rechtspraak.nl of in het nieuws of er inmiddels een uitspraak is; zo ja, dan is dát het eerste wat je bespreekt.

Wat te lezen

- **De kern, twaalf bladzijden (25 min): blz. 209–215 en 220–224.** De deal en de verontwaardiging; de civiele zaak (waarom de stichting won en de Staat verloor); het beslag op zijn vermogen en waarvoor hij wordt vervolgd; en ‘Was het oplichting?’ tot en met het slot: wat de wet eist, wie er dan eigenlijk is opgelicht, en waarom de schrijver als mens iets anders hoopt dan ze als jurist verwacht. Hiermee zijn het kader en stelling 1 tot en met 5 te doen.
- **Het hele hoofdstuk (40 min, thuis): blz. 207–224.** Daar komt het verschoningsrecht bij (blz. 216–220): het OM nam mails tussen Van Lienden en zijn advocaten in beslag en de zaak dreigt daarop te stranden. Het lastigste stuk en het meest verrassende; nodig voor stelling 6.

De les, stap voor stap

1. **Start (5 min), liefst vóór het lezen.** Handen omhoog: wie vindt dat Van Lienden de cel in moet? Noteer het aantal. Geef je het hoofdstuk als huiswerk, stel de vraag dan al bij het opgeven.
2. **Lezen (thuis vooraf, of 25 min in de les met de kern).**
3. **Twee rechtszaken, twee uitkomsten (10 min).** Zet twee kolommen op het bord, *civiel* en *straf*, en vul ze samen met de klas; het kader op de volgende bladzijde geeft de antwoorden. Sluit af met de vraag uit het boek: als de Staat wist met wie hij in zee ging, wie is er dan opgelicht?
4. **Stellingen (20 min).** Groepjes van drie krijgen één stelling en twee minuten voorbereiding: één argument vóór, één tegen, en een standpunt. Daarna plenair, twee minuten per stelling. Per stelling lees je tot slot voor ‘wat het boek zegt’. Kies alleen stellingen waarvan de leerlingen de bladzijden gelezen hebben.
5. **Afsluiting (5 min).** Opnieuw de eerste vraag: cel in? Wie is van mening veranderd? Ieder schrijft in één zin het verschil op tussen ‘hij deugt niet’ en ‘hij is strafbaar’.

Twee rechtszaken, twee uitkomsten

Civiel (rechtbank Amsterdam, 5 februari 2025). De Stichting Hulptroepen Alliantie won: Van Lienden en zijn partners moeten 20,7 miljoen euro betalen, omdat ze de naam van de vrijwilligersorganisatie gebruikten om zelf winst te maken. De Staat verloor: het ministerie wist dat het met een commerciële bv zaken deed, dus geen dwaling of bedrog. Beide partijen gingen in hoger beroep (blz. 212–214).

Straf (rechtbank Rotterdam, loopt nog). Vervolgving voor oplichting, verduistering, valsheid in geschrifte en witwassen; op oplichting staat maximaal vier jaar cel. De bewijslat ligt hoger dan in het civiele recht: ‘wettig en overtuigend’. Tot de rechter oordeelt, zijn het verdachten, geen veroordeelden. Hun vermogen is intussen bevroren (blz. 214–215). **Alleen bij het hele hoofdstuk**: de FIOD nam duizenden mails tussen Van Lienden en zijn advocaten in beslag; daarop dreigt de zaak te stranden (blz. 216–218).

Zes stellingen

1. Wie in een crisis miljoenen verdient aan mondkapjes voor de zorg, hoort in de cel.

Wat het boek zegt: moreel verwerpelijk is niet automatisch strafbaar; artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht (het legaliteitsbeginsel): geen straf zonder wet. ‘Een samenleving die haar overheid de ruimte geeft om álles te bestraffen wat zij afkeurt, is geen rechtsstaat meer’ (blz. 211, 222–223).

2. De Staat is opgelicht.

Wat het boek zegt: de civiele rechter vond van niet; het ministerie wist dat het met een bv te maken had en vroeg niet naar de winst. Mogelijk zijn de vrijwilligers en Randstad, dat gratis personeel uitleende, wél opgelicht: zij gingen af op de belofte ‘om niet’ (blz. 213–214, 221–222).

3. Zolang de rechter niet heeft geoordeeld, mag je Van Lienden geen oplichter noemen.

Wat het boek zegt: juridisch klopt dat, de onschuldpresumptie. Maar de publieke veroordeling is er allang, via een gelekte opname (‘gillend rijk worden’), appjes en een documentaireserie (blz. 211, 215, 223).

4. Al zijn geld bevroren terwijl hij nog niet veroordeeld is: dat mag niet.

Wat het boek zegt: conservatoir beslag is geen straf maar zekerheid: het voorkomt dat een verdachte zijn bezittingen wegmaakt voordat de rechter over boete of ontneming beslist. Er is geen maximale termijn. Van Lienden zegt van vijftien euro per week te leven (blz. 214–215).

5. Als Van Lienden vrijuit gaat, heeft de rechtspraak gefaald.

Wat het boek zegt: de schrijver hoopt als mens op een veroordeling, maar een vrijspraak kan een juridisch perfect vonnis zijn. Het strafrecht is er niet om morele oordelen te vellen. In Urgenda dwong het recht de overheid tot méér; hier beteugelt het wat zij mag bestraffen (blz. 222–224).

6. (hele hoofdstuk) Als het OM de mails tussen Van Lienden en zijn advocaten heeft gelezen, moet de zaak stoppen, ook als hij schuldig is.

Wat het boek zegt: dat kán: niet-ontvankelijkheid. ‘Niet omdat de verdachte onschuldig is, maar omdat de overheid zich niet aan haar eigen regels heeft gehouden.’ Lichtere opties: bewijs uitsluiten of de straf verlagen. De vraag is hoeveel bewijs ‘besmet’ is: de giftige boom (blz. 216–220).

Voor wie meer tijd heeft

Schrijf het vonnis (thuis, 400 tot 600 woorden). Elke leerling schrijft de uitspraak van de strafrechter, in de volgorde van een echt vonnis: (1) wat staat vast; (2) is het oplichting: was er een valse hoedanigheid, listige kunstgrepen of een samenweefsel van verdichtsels, en wie is daardoor ‘bewogen’; (3) de beslissing, schuldig of vrijspraak, en bij schuld de straf, met motivering. Wie het hele hoofdstuk las, begint met (0): is het OM ontvankelijk? Vergelijk later met de echte uitspraak op rechtspraak.nl.

Begrippen uit het hoofdstuk. *Oplichting* (art. 326 Sr): iemand door een valse hoedanigheid, listige kunstgrepen of een samenweefsel van verdichtsels bewegen tot afgeven van geld of een dienst.

Onschuldpresumptie: verdachte tot het bewijs is geleverd. *Verschoningsrecht*: wat je je advocaat toevertrouwt, blijft geheim. *Niet-ontvankelijkheid*: de zaak mag niet verder, omdat de opsporing de regels brak.

Over de schrijver

Aisha Dutrieux werkte zestien jaar in de rechtspraak, als officier van justitie, rechter en raadsheer, en nam in 2023 ontslag om te schrijven: romans, kinderboeken en columns voor de Volkskrant en de regionale dagbladen van Mediahuis. Wil je dat ze zelf langskomt? Daarvoor is er een aparte lesbrief; boeken kan via De Schrijverscentrale. Meer: aishadutrieux.nl.